

BERG 2019

Bergs krönika 2019

75:e årgången

1919 beslutade riksdagen om allmän och lika rösträtt för män och kvinnor. Det skedde 25 år innan den första Bergs krönika utkom. I och med föreliggande utgåva har det 75:e numret lämnat trycket.

Med anledning härav ägnas en del av årets krönika åt nedslag i förutvarande utgåvors historia. En verkningsfull kraft i att skapa Bergs krönika var en av förkämparna till allmän rösträtt, Elin Wägner. Hon såg värdet av att dokumentera och förmedla även det nära liggande förgångna. Det var således inte bara en skrift av minnen hon ville se. Idag är det synsättet starkt vägledande för redaktionen. Det präglar inte minst kalendariet över vad som timat inom Bergs distrikt (socken) under året.

Ett varmt tack till såväl artikelförfattare som fotografer som bidragit till årets krönika.

Berg i mars 2020

Redaktionskommittén:

Marie Fogelström

Karl Johan Krantz

Torsten Persson

Omslagsbild: Kusken Zenita Ekfeldt med hästen Juliana visade skogsbruk på gammalt sätt i Bjursjö. Baksidan: Gärdsgårdsbygge med Bengt Göransson och Jonatan Persson. Kjell Josefsson och Bengt Bengtsson sågar nya grindstolpar till hembygdsgården. Utsikt från Söreskog. Vacker ängsmiljö. Traktor från veterandagen i Holma.

Hembygdsföreningens ordförande Bengt Göransson i full färd med att svedja granvidjor till gårdesgården.

Verksamhetsberättelse

Bergs hembygdsförening sammanfattar verksamheten för 2019. Verksamhetsberättelsen är vid krönikans tryckning inte fastställd eftersom årsmötet skjutits fram på grund av coronasmittan.

Trots hembygdsföreningens höga ålder upplever vi att föreningen fortfarande är relativt vital. En stor del av socknens invånare är medlemmar. Mycket av verksamheten är återkommande inslag, men något eller några nya projekt försöker vi genomföra varje år. I år var det en kortkurs i ympning samt tillverkning och uppsättning av nya grindstolpar.

Våren

Efter det sedvanliga årsmötet i slutet av mars, där Torsten Persson i år gjorde en exposé av Bergskrönikans utveckling, brukar vi starta årets

aktiviteter med den sedvanliga vårstädningen i vår fina hembygdsgård. Vi samlas och fejtar både ute och inne för att kunna genomföra vår första aktivitet som brukar vara att fira in valborg. Men i år tjuvstartade vi med en kortkurs i ympning under ledning av Jonatan Persson. Nu hoppas vi på nya äppelträd i hembygdsgården, Lilla Björka och i flera av socknens trädgårdar. (se vidare artikel i krönikan).

Programmet vid valborg följer tidigare traditioner där vi tillsammans med Lädja badplatsförening och sockenrådet firar in våren. Alba-kören sjöng, kaffe och korv serverades och det traditionella lotteriet såldes snabbt slut. På grund av det torra vädret var det eldningsförbud, så det blev ingen brasa. Årets vårtalare var Sofia Asplund. Hon inspirerade oss till att tänka på en hållbar utveckling. Sofia har både kunnande och engagemang kring miljöfrågor och ekologisk odling.

Under senare delen av våren skaffade vi ekstock som sågades hos Kjell Josefssons traditionella såg. Ekstockarna räckte till både nya grindstolpar och ett flertal ekstolpar till Lilla Björka. Grindstolparna är på plats med upphängningsanordningar för grindarna. Tyvärr behövs det också nya grindar.

Sommaren

Under Bergveckan erbjöd vi som brukligt våffelserving. De första dagarna gräddades det en stor mängd våfflor och det var högttryck i vårt lilla kök. I år hade vi satsat på att fräscha upp utrustningen, som inköp av nya tv-kannor, kaffemuggar, glas och assietter. Vi är måna om att helhetsintrycket vid besöket skall vara bra. Musikkvällen erbjöd sång och musik av Mats Ericson från Håknahult. Kakkalaset, vårt paradnummer, blir mer och mer lyckat. Vi är mäktligt stolta att kunna erbjuda alla dessa hembakta goda kakor! Stort tack till er som bidrar både med kaffebröd och arbete.

Vårt söndagsöppet under sommaren drog inte så många besökande i år. Men vi ser det som en möjlighet att kunna erbjuda en trevlig stund av social samvaro för våra boende i socknen men också för långväga gäster. Vi har ett bra samarbete med Lilla Björka och ställer upp med att servera fika och lättluncher när det kommer studiebesök. I år hade vi bland annat PRO från Tenhult och en grupp besökande från Australien.

Sommarens aktiviteter började mattas av när vi rustade för slättergillet. Det är verkligen både trevligt och roligt att se alla duktiga slå med lie och räfsor som jobbar i slätterängen. Slätterorkester spelade och vällingklockan ringde till gröt och macka. I år fick Edvin Lundqvist 8 år, äran att ringa

Från den uppskattade rotevandringen i Hjulatorp.

Till höger: Nils-Allan Johansson och Olle Åström kämpar med en ny grindstolpe till hembygdsgården.

in till slåttergröten. Vårens plantering av ympade grundskott kontrollerades och det fanns nya skott på båda planteringarna. Det blir spännande att se om de också klarar vintern.

Hösten

Det blev ingen friluftsgudstjänst i år. Allt var planerat för en gudstjänst ute i det fria. Den gamla kyrkogården var slagen och bord och bänkar fanns på plats. Men vädret tillät inte en uteaktivitet så vi flyttade in gudstjänsten till kyrkan.

Den traditionella rotevandringen har blivit populär. Hjulatorp/Torshult var årets mål. Bertil Johansson med familj hade planerat årets vandring. Det blev en mycket uppskattad rotevandring där flera familjer berättade om sitt hus och sin omgivning. Avbrottet för fikat, som Bertil med familj bjöd på i Bertils "gäststuga" var mycket uppskattat. Någon bestigning av Torskulle hann vi inte med. Det återstår alltså.

Vi stängde ner och städade undan den 26 oktober och avslutade med en värmande soppa.

Styrelsen har bestått av följande ledamöter:

Bengt Göransson, ordförande

Ingvor Lundqvist, sekreterare

Rolf Svahn, kassör

Övriga ledamöter: Barbro Ahl, Erik Andersson, Kennet Johansson, Sara Karlsson, Lars Nyvall, Emma Ahlander, Jonatan Persson och Thorsten Tiedt

Revisorer: Evert Ericsson (smk) Filip Karlsson

Valberedning: Marita Persson och Björn Skogström

Redaktionskommitté Bergs krönika: Marie Fogelström (smk), Karl Johan Krantz, Thorsten Persson, Kerstin Haggren (redigering).

Arkivansvarig och förmedling av äldre krönikor: Bengt Göransson och Rolf Svahn

Stugvärdar: Barbro Ahl och Gunnar Olofsson

Gårds- och inventariékommitté: Erik Andersson, Bengt Bengtsson, Folke Johansson, Kennet Johansson, Jonatan Persson, Thorsten Tiedt

EU-ansvarig: Bengt Göransson

Roteombud:

Björka/Herrgården

Barbro Ahl

Ernatorp

Simon Gate

Hjulatorp

Bertil Johansson

Holma/Ramsås

Stefan Gustafsson

Sandvik/Matkull

Siv och Erik Karlsson

Lövshult

Ingvor Lundqvist

Lädja

Thorsten Tiedt

Hult

Erik Andersson

Rösås

Folke Johansson

Jonatan Persson instruerar intresserade Bergbor om ympling av äpple.

Slutord

Hembygdsföreningen eftersträvar samarbete med andra föreningar och organisationer i socknen. Ett orosmoment är vårt sockenarkiv, då vi inte vet om vi kan ha kvar arkivet i sockenstugan. Kyrkan har annonserat om en försäljning av sockenstugan.

Roteombudens arbete i föreningen är viktigt. De kontakter nya invånare i socknen, berättar om vår förening och socken samt erbjuder nya mantalsskrivna i socknen en hel uppsättning av äldre krönikor. Utan våra projektgruppers arbete skulle hembygdsföreningens åtagande inte heller fungera. Styrelsen är tacksam för allt det arbete som dessa utför.

Vår ekonomi är god. Vi har inte haft några större renoveringar på våra fastigheter under året. Ett återuppförande av verandan finns som ett framtida projekt. Den ursprungliga verandan finns på flera bilder i 1983 års krönika.

Styrelsens tackresa till de som på olika sätt har bidragit till föreningens verksamhet gick till Smedjan i Möcklehult den 27 september. Vi var ett 40-tal personer. Hembygdsföreningen bjöd på den traditionella räksmörgåsen och ordförande summerade sommarens händelser och tackade alla närvarande.

Bergs krönika 75 år

Torsten Persson

Problemet hur man återberättar innehållet i 75 krönikor med hundratals artiklar, skrivna av likaledes hundratals skribenter, löste Torsten Persson genom att göra nedslag efter 25 och 50 år.

Krönikan för 2019 som du håller i handen är den sjuttiofemte i obruten ordning, som startade med krönikan 1944. Alltså 75-årsjubileum som vi bör fira på något sätt. Hur gör man det? Försöker sammanfatta 75 krönikor med hundratals artiklar skrivna av kanske hundra olika skribenter? Det visade sig snabbt bli ett övermäktigt jobb. Vi i redaktionskommittéen enades i stället om att göra några hopp i historien och berätta om hur krönikan såg ut, dels i begynnelsen och sedan efter 25 och därefter 50 år. Samt hur den ser ut efter 75 år.

Första krönikan 1944

Så – raska tag. Första krönikan kom 1944, och initiativtagare var Elin Wägner. Som framgår av artikel i årets krönika, hämtade hon inspiration från Urshult, där man gett ut en krönika några år.

Redan i första krönikan spikades samma stående rubriker som skulle följa krönikorna genom åren: "Hänt i Berg", "Personnotiser", "Väderleken", fast den rubriken har idag utökats till "Väder och natur". Rubriken "Fastighetsauktioner heter idag "Sålda fastigheter".

Inte nog med detta: Allt är sig (nästan) likt! Omslagssidans utseende är i huvudsak oförändrat genom åren, med ett tydligt "krönika" i lodrät skrift i vänstermarginalen.

Sedan bläddrar man i den gamla krönikan och då kan man igen upprepa: allt är sig likt! Är det en krönika om hembygden så är det, och inga onödiga utvecklingar om händelser utanför socknen ges plats.

Om krönikan 1944 kan ytterligare berättas, att den kostade en krona, innehöll tolv sidor och tre bilder. Inga digitala bilder här inte – Flory Gate bestod med bilderna, i form av linoleumtryck.

Som sagt – det var socknen och vad som tilldrog sig där som var innehållet i krönikan. En lång artikel har rubriken "Höga träd och vackra ängar", en högstämd och närmast lyrisk beskrivning av stora, vackra och unika träd i socknen, skriven av Johan Johansson, ett namn som ofta återkommer i kommande krönikor.

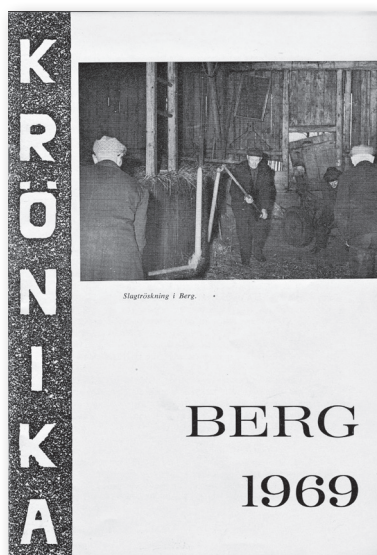
"Jag älskar jorden" är en annan artikel, skriven av Nils Rydström och är en personlig betraktelse över glädjen att stanna kvar vid hemjorden med dess glädjeämnen, när jämnåriga i stället flyttar till städerna. "Fädrens tempel och lägerstad" handlar om Bergs gamla kyrka. Detta är innehållet i den första krönikan.

Mest minnesvärt i den första av 75 krönikor är dåvarande redaktionskommitténs programförklaring, troligen författad av Elin Wägner: "Denna krönika ägnas Bergs socken i Norrvidinge, Kronobergs län, av kärlek till dess höjder och sjörika dalar, dess hagar och ängar, dess odlade marker, dess vackra gårdar och byar, dess utforskade forntid, dess ödesmättade nutid och dess ovissa framtid."

Krönikan 1969 – tjugofem år senare

Så gick åren och krönikan fortsatte att komma ut. Men det hände saker med krönikan under tiden. Vi gör ett hopp i tiden, fram till 1969, och då har 25 årgångar av krönikan getts ut.

Priset har nu stigit till fem kronor, men å andra sidan har antalet sidor ökat till 40. Till på köpet hade fotografier fått plats. Den här krönikan var på olika sätt en trevligare krönika. Bättre papper, bättre tryck, kortare artiklar med varierat innehåll och inte minst, litet rappare sätt att skriva. En artikel handlar om "Skrock och

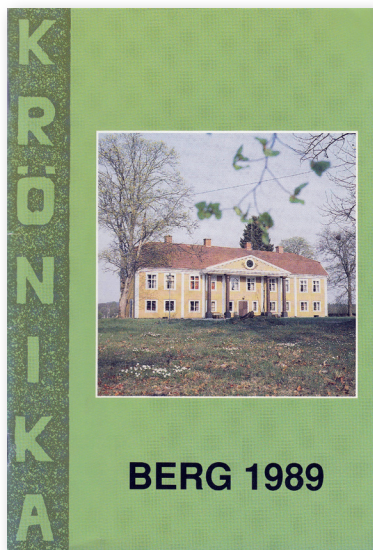
legender om bi". Är det en ofrivillig munterhet man bestod med när man inledde artikeln med "Bisamhällets drottning har allmänt uppfattats av folket som bisamhällets konung"? "Gamla vårregler" med underrubriken "vårrettig, räpp och veckotal" är en riktig krönikeartikel, i betydelsen att innehållet och ordalydelsen bitvis är obegriplig för vi oss nutida.

Mer genuint krönikeinnehåll. "Gärde, lycka och täppa. Några synpunkter på dess betydelse" var rubriken på en annan intressant artikel 1969. Orden känner vi väl igen – men vad betyder de? En snabblektion: "Gärde. Snart sagt inom varje by och därmed varje gård i byn, så är ofta det mest förnämsta och bästa åkerområdet kallats för gärde." Lycka – små åkerstycken som oftast äro belägna i ytterområden av fastigheten kallas allmänt lyckor. Benämningen kommer av det fornnordiska verbet "lyckja" som uppkommit genom att det från början varit svedjeland som sedan blivit lyckt, det vill säga inhägnat eller instängt. ...Täppa ..benämning på något instängt eller tilltäppt. Det avser i allmänhet ett område som skall vara så instängt att det blir tilltäppt även för smådjur.

De stående rubrikerna som "Hänt i Berg" hade utökats med korta notiser om de olika föreningarnas och klubbarnas verksamhet. En artikel till skall nämnas, "Fåglar i Berg under 1960-talet". Artikeln är nu, 50 år senare, en guldgruva för fågelskådare. "Under hela perioden 1960–69 har inte mindre än 137 arter iakttagits." Däremot står inget om vår tids gissel, kanadagässen, andra gäss och kajorna.

Krönikan 1989

En krönika skall omnämnas av speciell anledning. Det var krönikan för 1989 och det var den första med omslaget i färg. Men så kostade den 40 kronor och innehöll 57 sidor och 23 illustrationer. Omslaget visade Bergs säteri.

1994 – den femtionde krönikan

1994 kom den femtionde krönikan. Då hade formatet svällt ytterligare

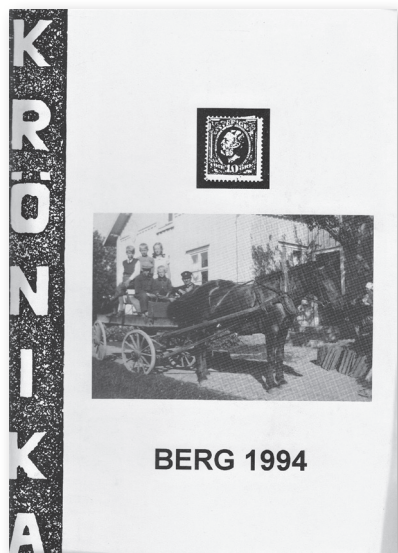
och krönikan innehöll 64 sidor och 24 illustrationer. Nu kostade krönikan 50 kronor. Krönikan är utseendemässigt upp-piffad: kraftigt papper, texten lättläst, bilderna skarpa och tydliga – inte som de första krönikorna med tättskrivna textsidor, sida upp och sida ner. Den prydliga innehållsförteckningen får läsaren att känna igen sig. De traditionella rubrikerna finns kvar: Hänt i Berg, Väderleken, Personnotiser och Fastighetsaffärer. Jo, "Hänt i Berg för 100 år sedan" är nytt och låter spännande. Men läsaren blir nog litet snopen när händelsen inskränker sig till ett klipp ur Smålandsposten från 1894. Händelsen som beskrivs är att kyrkoherde Ekedahl i Berg lämnat sin mångåriga befattning och som gåva av vänner fått en kaffeservis i gammalt "silver", ett väggur och en sjöskumspipa med silverbeslag samt ett dussin "silverskedar".

Övrigt innehåll är sådant som en hembygdskrönika skall innehålla: om taxirörelsen i Berg, stenåldersfynd i Bergs socken, post och postbefordran i Berg samt en hyllningsartikel till Henrik i Trulsagården som fyllt 80 år. Tryggt och bra och värt att läsa och veta om vår bygd.

2019 och den 75:e krönikan

Det här var en kortkort berättelse om Bergskrönikan, från begynnelsen 1944 och först 25 år och sedan 50 år senare. Nu är det 75 år senare och vad krönikan innehåller kan du läsa själv för du har den i handen.

Innehållet i 2044 års krönika är ännu inte bestämt men var så säker på att även den krönikan kommer. Den hundrade! Troligen med ny redaktionskommitté.

Urshults och Bergs krönikor

Torsten Persson

Bergs krönika fyller 75 år i år. Ett litet brev som dök upp hösten 2018 kan berätta hur det kom sig att det blev en krönika.

Urshults och Bergs krönikor, har de två något gemensamt? Mer än vi kan ana, faktiskt. En framsynt karl som heter Bengt Bark i Växjö överlämnade ett litet paket till Bergs hembygdsförening under den glödhet sommaren 2018. Det bestod av ett handskrivet papper – man hade vacker handstil på 1940-talet! – och tillsammans med det fanns sex Bergs krönika – från 1944, 1945, 1946 (två ex) samt 1964 och 1965 – och en kopia av Urshults krönika från 1940. Han hade hittat paketet på vinden i svärföräldrarnas hus i Urshult.

Hälsning från Elin Wägner

På krönikan från 1945 stod skrivet "Med hjärtlig hälsning från E.W" och på en av krönikorna för 1946 "Med hälsning från Bergs Hembygdsförening". Så: E.W. som bör vara Elin Wägner; Bergs krönika och Bergs hembygdsförening – det här hänger definitivt ihop.

Om det ger den handskrivna lappen besked. Så här står det.

"Angående Bergs krönika.

En dag fick vi besök av Elin Wägner som ville ha uppgifter om hur man ska lägga upp arbetet när man skall sätta igång en krönika.

Hon har i "Tusen år i Småland" talat om besöket här, bl.a. om den skånske ingenjören som diskuterat vitaminer, som just då var aktuell.

Som tack fick han av henne sex stycken krönikor.

Adele Tarstad, Sundet, Urshult."

Inspiration från Urshult

Bengt Bark, som vi ringde upp, kunde berätta att "den skånske ingenjören" var hans svärfar, Henning Tarstad, som flyttat från Malmö till Urshult. Han skrev 44 krönikor från 1939. Besöket av Elin Wägner bör ha inträffat runt 1943. Damen som skrivit lappen är Bengt Barks svärmor.

Det är troligt att Bergs krönikas personnotiser, med födda, vigda och döda, liksom rubriken *Hänt i Berg*, har inspirerats av Urshults krönika. Elin Wägner var den som tog kontakt med ansvariga i Urshult.

Kopian av Urshult krönika inleds med "Folkmängden i Urshult", och det är nog inte en tillfällighet att första numret av Bergs krönika från 1944 inleds med födda, vigda och döda. Urshult krönika fortsätter med vad som hänt under året och i Bergs krönika kan man läsa "Hänt i Berg" för första gången.

Så nog har Bergs krönika med Urshults krönika att göra, särskilt om man läser den dåvarande redaktionskommitténs inledning till första numret. Där skriver man bland annat "...vill vi tacka Urshult vars sockenkrönika tjänat som förebild till vår egen". Tack för hjälpen, Urshult!

Men läsaren har rätt att vara litet petig – om Elin Wägners besök ägde rum 1943 var det förstås svårt att som tack överlämna krönikor från 1965. Men lappen skrevs nog litet senare än 1943, så en minneslucka har vi överseende med.

Vinjettbild för krönikan 1944

Bengt Göransson

Att finna bilder till tidskrifter har stundtals sina bekymmer. När Bergs krönika skulle ges ut för 1944 söktes ett motiv som omfamnade hela bygden. Det blev ett speciellt träd.

Under hembygdsföreningens styrelsemöten det första året (1944) avhandlades flera stora och arbetskrävande frågor såsom restaureringen av den gamla kyrkogården, utforskandet av de gamla kyrkstigarna, inventering av slätterängar och vårdträd samt inte minst utgivandet av en sockenkrönika. Att man skulle ge ut en krönika hade man enats om på föreningens första årsmöte den 29 feb 1944. Initiativtagare var Elin Wägner.

Innehåll, omfattning, val av tryckeri och tryckkostnad, pris och försäljning var frågor som diskuterades. Även frågan om vinjettbild. På ett styrelsemöte i april 1944 bestämdes att framsidan på den första krönikan skulle prydas av ett träd. I protokollet kan man läsa följande:

"På förslag av fru Wägner beslöt de församlade, att krönikans framsida skulle prydas med ett träd. Flera bemärkta träd inom socknen passerade revy tills slutligen konsulent Skogströms förslag, en tall nedanför prästgården, antogs. Förslag framkom att tallens nuvarande vingklippta exteriör skulle medtagas som ett varnande exempel". Samtidigt diskuterades också innehåll och man fördelade olika uppslag sig emellan. "Ordf fick i uppdrag att skriva en uppsats om gamla vårdträd och andra träd i anslutning till titelvinjetten". I sin uppsats "Höga träd och vackra ängar" redovisar han en omfattande inventering av äldre träd och behovet att vårda dem.

Varför man sedan ändrade sitt beslut vet jag inte med säkerhet. Men en tall blev det inte utan ett lövträd. Det finns inget annat beslut i senare

protokoll. Troligtvis har Flory Gate, som var illustratör, på eget bevåg eller i samförstånd med redaktörerna beslutat om ett annat träd.

Erik Andersson i Hult vet också vilket lövträd det handlade om. Hans pappa Anton Andersson fick i uppgift av Flory Gate att mäta omkretsen på en stor bok som växte i norra Lädja på gränsen till Hult. Flory Gate hade troligtvis fått idén om just det trädet genom ordförande J. Johanssons uppsats. I slutet på hans uppsats kan man nämligen läsa:

“I Lädja vid det numera utplånade stället Högadal på hemmansäg. Alf Karlssons ägor i Lädja Sjögård finns en yvig bok, vars krona i omkrets är 55 meter under det att stammen i omkrets mäter 2,8 meter. ... Det förnämligaste beståndet av smärre bokar finns hos hemmansäg Robert Johansson, Lädja Trulsagård.

Området kallas idag för Bokelund. Där växte alltså trädet som inspirerat Flory Gate till bilden på framsidan. Trädet var redan då skyddat och hade försetts med en skylt "Fridlyst enligt lag". Trots skylten så blåste trädet ned och så småningom lossnade skylten från stammen. Eriks bror Håkan tog efter en tid hand om skylten och placerade den på sin gamla bil, en Ford Anglia. Det gav upphov till många skratt. Än idag kan man se stubben av det gamla trädet (se bild).

Erik Andersson i Hult vid resterna av boken som sågs ha inspirerat Flory Gate till första krönikans omslagsbild.

Rydberg och Singoallas grotta

Kenneth Gehrman

Socknens kanske största besöksmål är Singoallas grotta. Men var det verkligen här Viktor Rydberg hittade inspirationen till sin roman? Kenneth Gehrman, Lädja, har sökt efter svar.

Singoallas grotta lockar varje år många turister att köra småvägarna till Hultaklint. Grottans namn kommer från Viktor Rydbergs roman Singoalla som publicerades första gången 1857 i kalendern Aurora.

Författaren var informator på Bergs säteri 1846–1847 och sägs ha inspirerats till romanen av den omgivande trakten, särskilt av grottan vid Hultaklint och av spåren av en borg på Slättö i Bergsjön.

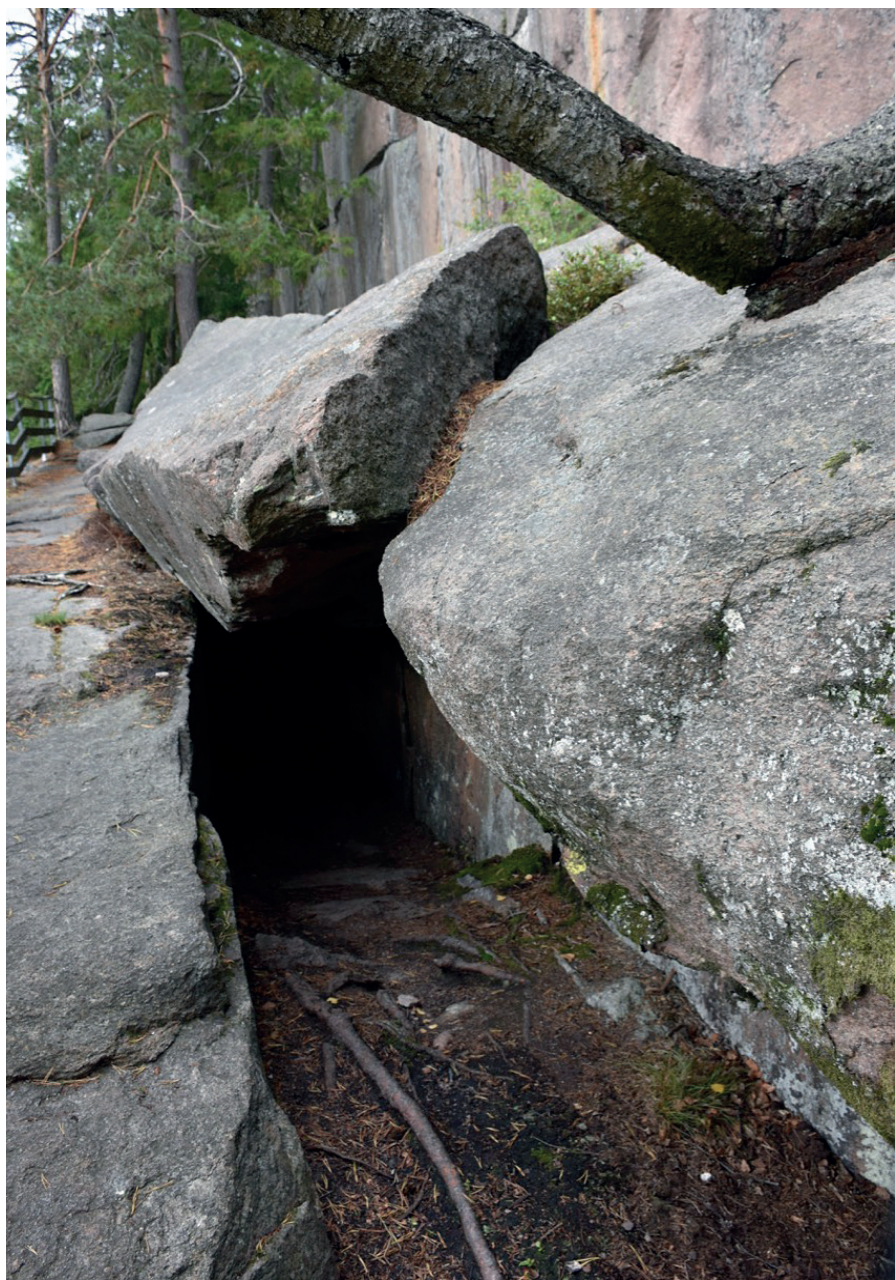
Men var det verkligen så? Det enkla svaret är att det inte finns några säkra belägg för det.

Elin Wägners roll

Själv skrev Viktor Rydberg i ett brev till Carl Larsson, som skulle illustrera en upplaga av Singoalla, att han inte tänkt på en enskild trakt för romanen:

”Jag har i unga år vandrat och vistats i så många småländska skogstrakter, (...) att jag i ’Singoalla’ snarare gifvit ett helintryck af dem, som passar till många trakter, än jag porträtterat ett enskilt landskap. Också har många läsare af ’Singoalla’ trott sig på pricken igenkänna än den ena, än den andra trakten söder ut från Jönköping. Porträtterta för den skull hvilken skogssjö som helst, i hvars omgivande barrskogar du kan inbilla dig, att Singoalla och Sorgbarn spökar! Ehuru dina illustrationer icke kunna få något att skaffa med huru jag tänkt mig lokaliteternas inbördes läge, ger jag dig medföljande karta, emedan jag fågnas af tanken, att våra fantasibilder skola vistas på samma terräng (...).” Ur brev till Carl Larsson 24/9 1893

Istället tycks det vara Elin Wägners som åtminstone i skrift först påstod att det var i Berg och Hultaklint som Viktor Rydberg inspirerats till sin romantiska roman. I en krönika 1934 skriver hon:

Singoallas grotta vid Klintsjön lockar mängder av besökare varje år.

”Det var på 1840-talet som en ung älskare av romantiken vek av från vägen mellan Furuledet och Asa österut och dök in i det täta, tysta skogarna, klättrade upp för de branta, barriga stigarna tills han stod på åsen med de två sjöarna djupt inunder sig. Han såg ut över de blå vidderna, han såg andra sjöar blänka i fjärran, längst bort Helgasjön. Så började han en djärv klättring utefter Hultaklint, den branta bergväggen som går ner i Klintsjön, och när han hunnit halvvägs mot sjön, fann han på en avsats en stengrotta byggd av jättekummel. Han kröp in i grottan, som snarare var att likna vid en mörk gång med stenblock till väggar och tak. Sedan gick han hem till herrgården igen, där han var informator, och skrev första sidan på något som han kallade en ’fantasi’ och som började så här: ’På en holme i en av Smålands insjöar har legat ett slott som länge tillhörde släkten Månesköld”. Vandraren hette Viktor Rydberg (...).” (Svenska Dagbladet 29/10 1934)

Så fick grottan sitt namn

Det framgår inte varifrån Elin Wägner fått sina uppgifter. Det var ju ändå cirka 90 år efter Rydbergs vistelse i Berg som hon skrev detta. Fantiserade hon? Var det hörsägen i bygden eller hade hon någon annan källa?

Svaret tycks finnas i ett reportage i Svenska Dagbladet 1938. Det är Märta Lindqvist, signaturen *Quelqu'une*, som besöker Elin Wägner i Berg:

”Här bodde en gång Viktor Rydberg som informator hos familjen Gyllenswärd, hit till denna trakt förlade han händelserna i Singoalla, på Slättö ute i sjön tänkte han sig släkten Måneskölds slott, och en grotta uppe i bergen har Elin Wägner själv identifierat med Singoallas grotta.” Svenska Dagbladet 24/7 1938.

Det verkar alltså som det är Elin Wägner som har namngett grottan vid Hultaklint.

Men det finns en grotta till, som Viktor Rydberg kan ha haft i tankarna som Singoallas. I närheten av Forserum utanför Jönköping ligger ett stort stenblock mot ett berg. Det formar en grotta som det går att krypa in i. I trakten berättas att Viktor Rydberg vistades där i sin ungdom. Någon mil bort finns hans fars hembygd, Heljaryd i Rogberga socken.

Tiden som informator

Viktor Rydberg var född och uppvuxen i Jönköping. Åren 1846–1847 var han elev vid gymnasiet i Växjö och också informator åt Clas August

Singoalla och Erland, illustration av Carl Larsson till 1894 års utgåva av Singoalla.

Charpentiers två yngsta söner, August och Colin vid Bergs säteri. Brödernas äldre syster, Helene Gyllenswärd, var gift med säteriets ägare, Ferdinand Gyllenswärd.

Det är känt att Rydberg gick promenader i trakten på ledig tid, särskilt kring Bergsjön. Så förmodligen kände han till Slättö och de spår av en medeltida anläggning som finns där.

Men det var inte bara miljöer i Berg som Viktor Rydberg ska ha blivit inspirerad av. I Axel Forsströms biografi "Viktor Rydberg Barndom och ungdom 1828-1855" (Gleerups) finns ett brev till Helene Gyllenswärds yngre syster Ida Charpentier den 31 december 1876 citerat. Viktor Rydberg erinrar sig Helenes "själfulla blå ögon och sköna anletsdrag."

"Jag tyckte hon var den vackraste dam jag någonsin sett och att var alltid helt förbryllad i hennes närvaro."

Hélène Gyllenswärd

Enligt Axel Forsström har en son till Helene, Axel Gyllenswärd, påstått att hon var förebilden till Helena i Singoalla. Sven Lönborg gav en annan version i sin bok "Viktor Rydbergs kärlekssaga" från 1950 (Gleerups). Enligt honom är det Singoalla själv som Helene Gyllenswärd har inspirerat till.

"Det är henne han tänker på vid Bergsjöns vassbekransade strand i de vackra lövängarna och den allvarliga barrskogen, där han tillbragte många drömmande lyckliga stunder," skriver Lönborg.

Det finns fler förebilder. Helena i Singoalla är dotter till närmaste grannen, Gudmund Ulf sax. Inte långt från Berg, på Ekna gård i Tjureda, bodde Gustav Ulf sax i början på 1800-talet. Hans dotter Emelie gifte sig med fältläkaren Selldén i Växjö. Viktor Rydberg bodde hos dem en tid under sina studier i Växjö. Emelie sägs ha varit mycket vacker och självaste biskop Esaias Tegnér var förälskad i henne.

Möjliga förebilder

Även till romanens pater Henrik hittar Sven Lönborg en möjlig förebild i Berg. Det är den lärde doktor Magnus Kollind som vid den tiden bodde i prästgården. Kollind hade tidigare varit lärare i både Växjö och Jönköping.

Ett annan sak som skulle kunna vara hämtad från Berg är att riddare Erlands föräldrar begravdes under altaret i klosterkyrkan. En ägare till Bergs säteri på 1600-talet, Håkan Jonsson och hans fru Cecilia Hansdotter Weinheim, fick sin sista vila under altaret i Bergs gamla kyrka. Det en-

ligt P.G. Vejdes artikel om Bergs säteri i Bergs krönika 1956. Gravhällen med läsbar text lär ha funnits kvar 1829.

Likheter med drama och litteratur

Även om Rydberg inspirerades av miljöer och personer han mött är det troligt att han hämtade delar till den romantiska berättelsen från andra dramer i tidens anda. Han såg sådana på Jönköpings teater redan som barn. Mest likt är sångspelet *Preciosa*. Axel Forsström pekar på det i en text i *Ord och Bild* 1930:

"I novellen liksom i skådespelet är det en förnäm riddares son som fattar kärlek till den vackraste flickan i ett zigenarfölje, för hennes skull lämnar sin högre ställning och med hövdingens tillstånd sluter sig till bandet".

Det finns fler likheter och en del tablåer återkommer i *Singoalla*. Texten i *Preciosa* bygger på Cervantes novell *La Gitanilla* (Den lilla zigenarflickan). Romerna kallades tidigare för zigenare, en term som är föråldrad och kan uppfattas som nedsättande.

Andra romaner från början av 1800-talet kan också ha inspirerat Viktor Rydberg. Paul Gerner nämner i en akademisk avhandling från 1931 Walter Scotts roman *Klostret*. Även där förekommer ett slott och ett närbeläget kloster. Huvudpersonen uppfostras av en andlig man med namnet Henrik, precis som i *Singoalla*.

Victor Sandberg gör i sin doktorsavhandling från 1923 en jämförelse mellan Ludwig Tiecks "*Der Runenberg*" och "*Singoalla*" och finner slående likheter.

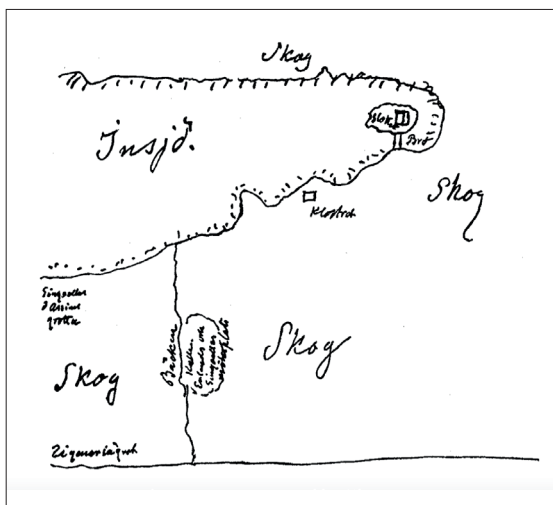

Hélène Gyllenswärd sägs ha varit förebild till Helena i Singoalla. Målning av Frederik Grandjean.

Kartan en bild av Berg

Åter till kartskissen som Viktor Rydberg skickade till Carl Larsson. Visst påminner den om Bergsjön? Slättö ligger dock inte så nära land och så långt in i viken som på skissen. Och man får tänka sig att det är ruinen av den gamla kyrkan som Viktor Rydberg har förvandlat till ett kloster.

"Den mörka barrskogen sträckte sig sig vida åt alla håll. På ett ställe sänkte sig stranden öppen mot sjön. Där skymtade mellan dældens björkar den trappvis stigande gaveln av ett kloster. Dess stenfot finns ännu. Jag har suttit där en senhöstdag under tungsinta skyar, medan fuktiga vinddrag än prasslade, än suckade i den bleka strandvassen." (Ur senare versioner av Singoalla)

Viktor Rydberg ritade en karta med sjön där släkten Måneskölds slott låg på en ö.

Där finns också klostret och Singoallas grotta.

Tillbaka i Varend

I Singoalla antyder ändå Viktor Rydberg att romanen inte utspelar sig var som helst i Småland: (...) Helena Ulfsax, ehuru hon väl förtjänade att ägas i tankarna, ty en ungmö med vänare kinder och klarare blå ögon fanns inte i Wirdaland.

Rydberg bestämmer alltså berättelsen geografiskt till Wirdaland eller Varend som ett av de små landen också kallades, ett område som i dag ungefär motsvaras av Kronobergs län utom Ljungby och Markaryds kommuner. Den enda trakten i Varend som Viktor Rydberg kände väl till var Berg.

Så är Berg och dess omgivning miljö i Singoalla? Man måste naturligtvis tro på Viktor Rydberg själv när skriver att han i Singoalla snarare gett ett helhetsintryck av småländska trakter, än att han porträtterat en enskild plats. Men det motsäger heller inte att vissa detaljer kan

vara hämtade från Berg, kanske mer än han själv mindes när han nästan 50 år senare skrev brevet till Carl Larsson. För nog liknar miljön vid Hultaklint ändå beskrivningen i Singoalla:

” (...) en sammangyttrad hop av branta klippor, väldiga delar av ett berg, som urtidens krafter söndersprängt, och vars stycken nu på vilsamt sätt stodo lutande mot eller vältrade på varandra.

Sorgbarn inträngde i irrgångarne bland dessa klippor, klättrade än upp, än ned och stod äntligen i en grotta, dit endast matt dager letade sig väg mellan hållar, slängda som tak över lutande granitblock.”

På Slättö i Bergsjön finns ett kvadratisk hål efter en källare. På ön kan det ha legat någon slags borg.

En ymp av Banér

Karl Johan Krantz

Kring Johan Hjertonsson Banér har skapats många berättelser. Ofta framträder han i en något udda dager. Särskilt myten om Oscarsvisan och hans idoga odlarnit har alltid väckt intresse.

Under våren 2019 inympades grenar från ett banéräppelträd på vild-apelstammar i såväl hembydsgården som på Lilla Björka. Ympkvistarna hämtades hos Sivert Karlsson i Bråth som fortfarande förvaltar ett träd med banéräpplen. Vårt eget banéräppelträd i Bråth blåste ned för fem, sex år sedan. Äpplena var stora och ljuvligt goda. Färgen pendlade mellan gult och svagt rött och smaken hade behaglig syrlig sötma. Vi saknar trädet för det hade på något vis lokalt ursprung.

Vem var då upphovsmannen till banéräpplet? Pehr Johan Hjertonsson Banér var småbrukare på gården Espenäs i norra Berg socken. Om honom finns några artiklar bevarade, men alla har samma ursprung. Redan i Bergs krönika 1950 presenterades Banér av Johan Johansson i Lilla Målen. Den artikeln bildade grund för ytterligare artiklar i Smålandsposten 1966 och i en tidning om Moheda 1990. Det är obekant om ytterligare dokumentation kring Banér föreligger. Helt klart är emellertid att hans person etsade sig fast i människors medvetande beroende på ett stort mått av originalitet. Hans oblyga läggning att uppträda med såväl poem som sång gav intryck.

Mångsidigt original

Utan att repetera det som redan skrivits om Banér, är några grundvärden ofrånkomliga. Han föddes 1834 i byn Äskås i Aneboda socken. Tidigt i livet visade han intresse för odling, växtlighet och natur. Av särskilt intresse synes ha varit fruktträd av vilka han anlade fler planteringar. Vidare blev han som ung också författare av dikter och poem som han gärna framförde i olika sammanhang. Helt uppenbart präglades hans person av avvikande drag från det allmänna. Efter att han omkring 1860 förvärvat gården Espenäs gav hans mångkunnighet inom skog och odling, vid sidan av diktandet, en rad utmärkelser från iakttagare utanför

sockengränsen. Hans sentida motsvarighet kan sökas i Gustaf Andersson i Bjursjö. Gustaf hade dock inte samma förmåga att utmärka sig som Banér men betraktades av sin omgivning som mångkunnig inom både skog och jord. Han var dessutom synnerligen beläst och i någon mening lagkunnig.

Nordisk era

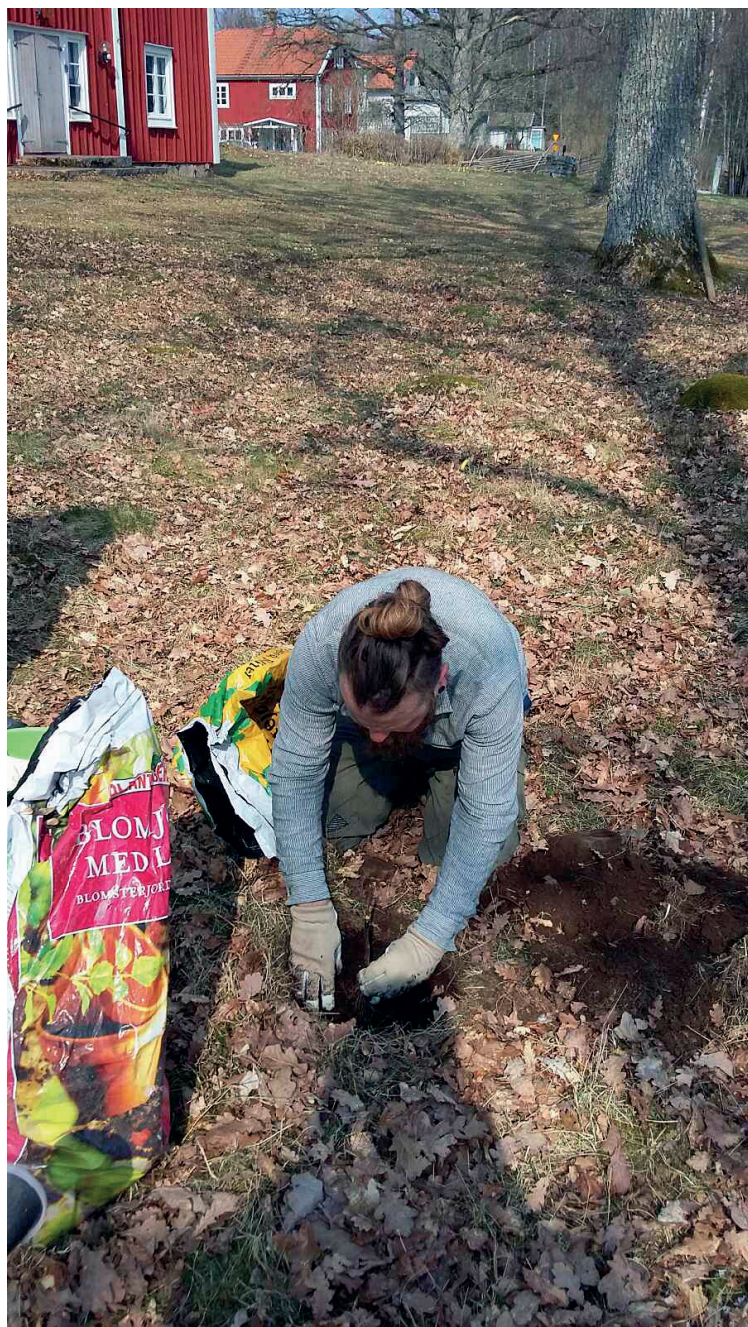
Banér föddes i en tid som präglades av nationalism, inspirerad av Geijer och Tegnér. Deras storvulna syn på Sverige som ett land framför andra etsade sig gradvis fast i det allmänna medvetandet. Försvarsreformerna efter 1812, då nationalbeväringen inrättades, gav möjligheter att inpränta nationell storhetssyn hos beväringarna. Beväringskyldiga var alla män mellan 21 till och med 25 år. Rimligtvis borde Banér ha tjänat beväring på Kronobergs hed någon gång mellan 1855 och 1859. Tjänstgöringstiden var tolv dagar under vilka beväringen skulle inpräntas med fältlivets vedermödor och om möjligt få avlossa något enstaka skott. Hans tjänst var knuten till Kronobergs regemente och förläggningen var sannolikt i de halmhyddor som präglade heden.

Banérs militärtjänst inträffade under den tid då Skandinavismen var en gemensam syn i de nordiska länderna. Studenter i Sverige/Norge och Danmark gick i spetsen för en nordisk samsyn syftande till stöd i de lägen då nationerna behövde varann. Redan under kriget mellan Preussen och Danmark 1848-49 överfördes svenska förband till Fyn. Ett svenskt deltagande var då inte långt borta. Samma sak gällde 1864 då stora truppförband var koncentrerade till Skåne för ett eventuellt ingripande i Danmark under danskarnas pågående krig med, åter igen, Preussen. Av så blev intet men den skandinaviska synen lämnade nog ingen oberörd.

I ett av sina poem skriver Banér äreminnet över konung Oscar I, som avled 1859. Oscar I var en varm anhängare av den skandinaviska tanken. I poemet anluter Banér i texten till den nordiska tanken. När texten skrevs var skandinavismen fortfarande levande.

Valde namn efter krigsherre

I anslutning till tiden på Kronobergshed tog sig Pehr Johan Hjertonsson namnet Banér. Johan Banér, trettioåriga krigets skicklige men försupne fältherre, spelade säkert in på namnvalet. Som Banér blev Hjertonsson med tiden känd av alla i sin nya hemsocken Berg där han med sina odlingsidéer hyllades av en del och belackades av andra. Främst är han hågkommen för sina fruktodlingar av särskilt äpplen.

*Jonatan
Persson
planterar
ett banér-
äppelträd i
hembygds-
gården*

Hans nationalistiska ådra låg i tiden och han blev en tydlig bärare av tankar därom. Han hyllade i sin diktning många i sin omgivning och dristade sig att skriva ett stycke som han kallade för Oscarsmarschen. När konung Oscar II skulle ta emot sitt Kungliga Kronobergs Regemente på Kronobergshed den 13 juli 1893 var Banér på plats.

Sjöng för kungen?

Om besöket finns olika uppgifter rörande Banér insats. Själv gjorde han gällande att han framfört Oscarsmarschen för kungen och övriga, sjungande. Mot bakgrund av den precision som normalt utmärker liknande arrangemang kan uppgiften tas med viss försiktighet. Att arrangörerna skulle tillåta stöld av dyrbar tid på heden genom att låta en smålandsbonde sjunga för kungen är tveksamt. I Smålandsposten dagen efter finns inte en rad skriven om Banérs eventuella framträdande. Däremot är evenemanget skildrat i detalj, från ankomsten till Grännaforssa station som för dagen var öppnad, till avslutningsmiddagen. Möjligen kan han framfört sitt opus för en mindre krets på heden i ett hörn av folksamlingen. Av detta skapade han myten om sitt framträdande. Andra uppgifter gör gällande att han till kungen skulle överlämnat en låda äpplen av sin egen produktion. Det är spännande men obekräftat. I alla händelser kallade han sig kunglig hovleverantör efter detta och lär ha fått ett skrivet tack från hovförvaltningen samt tio riksdaler. Att det hos personen Banér fanns mytomana drag är inte osannolikt.

Omkring 1895 sålde Banér Espenäs och fick en anseelig summa i betalning. För pengarna köpte han en fastighet i Moheda och flyttade dit. Vid sitt frånfälle 1918 hade han i testamente föreskrivit att hans diktsamling skulle ges ut. Testamentsexekutorerna genomförde detta pliktskyldigast och med viss vanda först 1925. Endast ett fåtal av Banér dikter trycktes, bland dem Oscarsmarschen. Resterande opus och andra handlingar lär ha eldats upp. Kvar i Bergbygden fanns dock minnen efter Banér, och framförallt, hans äppelympar.

Måhända fanns det flera olika banéräppelsorter. Pehr Johan Banérs idoga arbete med pollinering kan ha utmynnat i flera nya arter, vem vet. Säkert är dock, att inneha banéräppelträd var något positivt och en smula exotiskt.

Banér stod nog själv för en del av mytbildningarna kring sin egen person. Hans oblyga läggning gjorde att han gärna "tog ut svängarna". Han hade genom att bara vara sig själv inget att förlora.

Återblick: En båttur på Lången

Torsten Persson

En kort sammanfattning av en munter berättelse om en båttur på sjön Lången, med en god och ofta sanningsenlig berättare och en lyhörd uppvecklare. August i Rösås delgav gärna med berättarnit Flory Gate vad han visste om bygden.

Bor man i Lädja och skall ta sig till Lammhult, kan man med fördel ta vägen över Bråt och Rösås. Dels för att vägen numera är nylagd, bred och jämn, och dels för att man under sommarhalvåret har en makalöst vacker färdväg längs med sjön Lången. Om just den sjön vet man i allmänhet att den är en lång en och vacker, men inte mer.

Har man emellertid läst en artikel i Bergs krönika från 1976, sidorna 23–31, med rubriken "En båttur på Lången" får den vackra sjön plötsligt liv och visar sig vara full med historia och historier. Och inte minst med färgstarka namn och benämningar, som Likkistestenen, Brännvinsskogen, Gröna Platten och andra.

Allt detta kan man läsa om i artikeln nämnd ovan, och den återger innehållet i ett ljudband, som spelades in på en liten båt på Lången sommaren 1969. I båten fanns Flory Gate, välkänd person i våra trakter, och August Nilsson, likaså välkänd på sin tid, lantbrukare och historieberättare med det fria förhållande till sanningen som anstår en god berättare. Båda var bosatta i Rösås och hade följaktligen Lången inom synhåll.

August styrde båten och Flory skötte inspelningsapparaten. Så åkte man iväg och ut på södra delen av Lången, med start vid Båtstaden.

August pekade och berättade, Flory frågade och fick förtydliganden. Första anhalten var Fårudden. "Där va fåratäppan.., för ett sekel tillbaka di hade en fötti femti får och de gick ut på den udden och lå där och sola sig om dagarna". Sedan kom man förbi Likkistestenen och passerade lilla udden där fiskgjusen bodde. Hoeberget hade sin egen historia, för där förlovade Helga Friman och hennes karl som hetade Ruben sig och sedan fick Helga tvillingar men det var rätt många år sedan.

Vid Hasberget utspelade sig historien om tjädern och räven men August ifrågasätter själv sanningshalten i historien som han hört. Christer

Andersson i Rösås kolade träkol och fick se en tjäder i toppen på en gran och sköt den och fick för sig att gå runt och se sig om. När han kom tillbaka låg en räv vid sidan av tjädern men tjädern hade flaxat till ordentligt och gett räven en vinge så den hade bedövats. Men räven var inte död utan levde upp och Christer skar ett kors i pannan på räven och sedan sparkade han honom i ändan och sen sprang räven ur skinnet så skinnet fick han, sa August. Och kan du tänka dig, nästa år sköt han samme räv men då va de en silverräv.

Båtfärden gick vidare, förbi Smörhålan som August själv hade döpt den till, för där hade han tagit rysligt med gäddor "både på saxer och ryssjer och kast". I Dyviken fanns sandtaget där man hämtade "fint grus te å grusa gravarne på Körkgårn". Så berättade August om "en gammal kärring som gick till nattvarden varendeste gång" Men det var mindre för religionens skull än för att få några droppar vin, efter att ha slitit hela veckan.

När båten puttrade förbi Oxviken berättade August: "De va en bonne och det var på söndag och han körde in sin råg på söndan. Och det var under gudstjänsten. När prästen träffade honom sa han te bonnen, det tyckte han, det var inte rätt att han skulle köra in sin råg under gudstjänsten, då hade det varit bättre att ha hört guds ord än att ha göra sådant.. Då svarade bonnen dä: jag mädde bättre, sa han å sitta på råglasset och tänka på gud än å sitta i kyrkan å tänka på rågen, sa han. Te prästen.

Och sedan fortsatte upptäcktsresan på Lången förbi Karinasten, Krigsslätten, Skruvaplan och Fiskalösevik och de andra platserna. Men det tar vi nästa gång.

Återblick: En krönikeartikel som berör

Karl Johan Krantz

En del krönikeberättelser sätter sig djupare än andra i läsarens medvetande. Gunilla Skogströms öppenhet kom väl till uttryck i 1989 års krönika när hon beskrev sin tid på Bergs herrgård.

Under den gångna 75 åren har i krönikan setts en rad artiklar med berättelser och händelser i äldre tid. Det har sports om kyrkan och fornlämningarna. Torpen och byarnas historia har fått plats på samma sätt som beskrivning av mejerihantering, postgång och transporter. Vålgörande få har varit av karaktären släktkrönika där skribenten i huvudsak för sin egen skull dokumenterat det som mest berörde vederbörandes egen historia.

I sökandet efter en artikel som i någon mån "sticker ut" faller valet på Gunilla Skogströms inlägg 1989, oaktat dess släktkrönikedrag. Få har varit så fängslande genom sin självutlämnande öppenhet som när hon berättade om sitt liv på Bergs herrgård. I många stycken pendlar berättelsen kring henne själv och släkterna Gyllensvärd och Skogström. Men det blir mer än en släktberättelse. Varför?

Gunilla Skogström var en framträdande profil i bygden som i 1989 års krönika skrev om sin första tid i Berg.

Herrgårdens betydelse för Berg

Bergs herrgård har länge spelat en central roll i bergbornas liv. Praktiskt

taget hela bygden påverkades av vad som skedde där. Herrgårdsfolket tillhörde en lokal elit som omfattade även prästen, en och annan storbonde, någon enstaka kyrkvärd samt en sentida akademiledamot. Det som skedde "på herrgår'n" följdes noga av omgivningen. I många stycken stod verksamheten där som förebild för förändringar inom odling och teknisk utveckling. På herrgården togs avgörande steg i jorbrukets utveckling. Växtföljd, stenbrytning och avel präglade särskilt under 1800- och det tidiga 1900-talet bygdens utveckling genom herrgården som förebild. Under en period under 1800-talets andra hälft hölls under några år lantbruksskola där. Eleverna fick bland annat medverka till att forma delar av det stenbrutna landskap som ännu ger herrgårdsanläggningen en avvikande storhet mot omgivande landskap.

Stockholmsflickans möte med det lantliga

I detta liv var Gunilla Skogström en framträdande profil med sin Stockholmsbakgrund. Hennes artikel ger en fin bild av mötet mellan det urbana och det lantliga. Olika erfarenheter från två olika världar, dels hennes uppväxtmiljö i storstaden och dels hennes nya lantliga liv.

Hennes nya hembygd präglades av ett ålderdomligt förhållningssätt mellan hög och låg, rik och sämre bemedlad. Bygdens eliter var synliga i olika avseenden. Mot detta verkar Gunilla ha revolterat. För henne var det angeläget att visa större respekt för ålder än förmögenhet. Hon drog sig inte för att markera detta, om än inte alltid välöverlagt.

Sociala traditioner

I hennes artikel beskriver hon turordningsreglerna vid kalasen. Först skulle herrgårdsägaren ta av vad som bjöds. Därefter var det prästens tur. Gunilla gick vid sitt första kaffekalas fram till den äldsta torparfrun och bjöd fram henne först, ovetande om att hon faktiskt satte den gamla damen i en svår situation. När damen påpekade att hon inte kunde ta först, menade hon att det berodde på att herrgården hade fler kor än vad de hade. Gunilla replikerade enligt egen utsago med att "ni har tre kor och dom äger ni. Vi har trettio kor och dom äger banken."

Gunilla Skogström var en stark och uppskattad personlighet i kraft av sin omtanke och rättframhet.

Återblick: Eriks cykeltur

Marie Fogelström

En vemodig 1950-talsskildring har fångat läsaren bland alla artiklar i Bergs krönika under 75 år.

I mitten av sjuttioalet var Bergs socken inne i en nedåtgående spiral med avseende på folkmängden. På tjugo år hade antalet sockenbor minskat från runt 870 personer 1952, till 510 själar 1974.

På sätt och vis avspeglas det i layouten av Bergs krönika under decenniet, den är liksom lite sorglig och livlös. Dock fanns det en redaktion som kämpade på och i 1974 års krönika finns det en riktig pärla! Den till synes anspråklösa titeln lyder "Vardag i Berg 1952" och artikeln är skriven av Erik Karlsson som bodde i Haga i kyrkbyn (mitt emellan "macken" och Lilla Björka). Här har författaren fångat en ögonblicksbild av livet i Bergs socken en oktoberdag 1952 och när man läser den känns det som om man cyklar bredvid honom. Det finns inga fotografier men det behövs inte för språket är fantastiskt levande.

Söndagen innan Erik gör sin cykeltur har det varit tacksägelsegudtjänst – "Förra söndagen var allmän tacksägelsedag över markens gröda. Konungen har genom allmän kungörelse manat folket till templet för att där tacka för årets skörd." Denna söndag vill författaren se hur skörden bärgats i socknen.

Färden börjar i Hjulatorp och går via Ernatorp, Bergslund, Söreskog, Lädja, Bråt, Lövhult, Slätthult, Bredhult, Matkull, Källehult och sedan åter till Berg över Ramsås, Holma och Björka. Det har varit en regnig höst förstår man, på flera åkrar står skörden ännu obärgad medan "...arbetsfolket plockar upp potatisen." På två ställen står självbindare fastkörda ute på fälten i väntan på bättre skördeväder.

Fortfarande finns skola, affärer, post i Bergslund, man bygger bostadshus, sköter om vägarna och "...Från Signals smedja hörs hammarslag mot städ...". Det är folk och djur i alla gårdar ännu, trots att utflyttningen har tagit sin början på allvar.

Detta fantastiska tidsdokument förmedlar en känsla av vemod över en tid som flytt, men man kan ju göra om denna cykeltur en vacker sommardag och då konstatera att det är tämligen livligt i bygden igen.

Gustaf Anderssons avskrift av Ludvig van Beethovens pianosonater i egen inbindning. På vänstersidan syns slutet på förteckningen över samtliga sonater, med deras tempoangivelser och inledande takter, och på högersidan inleds den första pianosonaten nr 1 med dess karakteristiska snabba stigning, den s.k. "Mannheimraketen".

Gustaf Anderssons notsamling

Mathias Boström

Mattias Bodström har musikvetenskaplig bakgrund och är idag chef för Smålands musikarkiv i Växjö. Arkivet förvaltar Gustafs i Bjursjö notsamlingar som efter antikvarisk genomgång beskrivs i artikeln.

Preludium

I september 2018 blev Smålands Musikarkiv kontaktade av Kronobergsarkivet, som ansåg att en inkommen notsamling efter Gustaf Andersson i Bjursjö kanske skulle passa bättre i våra samlingar. Vi lovade att ta in samlingen för påseende och jag åkte till Kulturarvscentrum i

Växjö för att titta på materialet. Där sammanstrålade jag också med Karl Johan Krantz från Stiftelsen Gustafs Bjursjö som kunde berätta mer om den för mig tidigare obekante Gustaf Andersson. Redan vid ett snabbt påseende kunde jag konstatera att hans notsamling inte liknade något jag tidigare hade sett – och vi återkommer till detta. Det var därför självklart för mig att ta med mig notsamlingen till Smålands Musikarkiv för att närmare ordna upp och undersöka den.

Gustaf Andersson

För läsare av Bergs Krönika är Gustaf Andersson möjligtvis en känd person – antingen genom egna minnen av möten med honom, eller via artiklar i exempelvis detta organ (se exempelvis Scheutz 2001, Krantz 2017). Men det kan ändå vara på sin plats att kortfattat presentera honom.

Gustaf Andersson (1901–1992) var bosatt på familjegården i Bjursjö hela sitt liv. Efter föräldrarnas bortgång drev han gården tillsammans med sina tre äldre systrar, vilka i likhet med Gustaf var ogifta. Gården brukades på gammalt sätt utan maskiner, och några år efter hans bortgång bildades en stiftelse med uppdrag att driva egendomen vidare i hans anda.

Förutom sitt arbete med gården hade Gustaf Andersson bland annat tekniska och litterära intressen. Claes-Herman Scheutz har i en artikel tittat lite närmare på Gustaf Anderssons stora efterlämnade boksamling och hans intresse för bokbinderi. Förutom att vara en mycket flitig bibliotekskund köpte Gustaf Andersson också in stora mängder böcker antikvariskt, som han i många fall band in med hjälp av sina egenutvecklade verktyg (Scheutz 2001).

Notsamlingen

Gustaf Anderssons efterlämnade notsamling fyller idag arkivkartonger motsvarande ungefär en hyllmeter efter arkivets medarbetare Eleonor Anderssons första sortering. Notsamlingen är brokig, både till form och innehåll, vilket i sig inte är särskilt märkvärdigt. Här finns stora mängder tryckta och handskrivna noter, de senare skrivna av Gustaf själv eller andra händer.

De tryckta noterna är huvudsakligen från 1800-talets slut och början av 1900-talet och består mestadels av klassisk musik, skriven eller arrangerad för piano/sång och piano. Många pedagogiska utgåvor finns också. Samlingen innehåller också en del notblad med populära melodier från

1900-talets början, exempelvis kupletter ur Ernst Rolfs revyer, men notböcker ända fram till 1970-talet finns. Mitt intryck är att mycket av det tryckta notmaterialet är inköpt antikvariskt, sannolikt inköpt i större partier. En del av de äldre noterna är märkta med kvinnonamn ur släkten Gyllensvärd, så dessa noter har säkerligen tidigare funnits på Lammhults herrgård.

Kopior för hand

Det mest ovanliga i Gustaf Anderssons notsamling – och samtidigt det mest fascinerande – är Gustaf Anderssons egna handskrivna noter, som utgör nästan halva samlingen. Hans handskrivna noter finns av två slag. Å ena sidan innehåller hans samling stora mängder av väldigt noggranna avskrifter av nottryck, som närmast är att beskriva som kopior gjorda för hand. Notskrifterna är skrivna med en mycket vacker handstil i blyerts, vilka i många fall senare fyllts i med tusch. Dessa avskrifter är gjorda på papper av god kvalitet, möjligtvis med tanke på en senare inbindning. Gustaf Andersson var nämligen en omvittnat skicklig bokbindaramatör (Scheutz 2001) och har själv bundit in en stor mängd noter. I flera fall har han i samma band blandat tryck med sina handskrifter, i andra fall bundit in endast sina egna handskrifter.

Å andra sidan har Gustaf Andersson skrivit noter på alla slags papper

Reklamblad med mera där Gustaf Andersson skrivit noter och texter på tomma ytor. Överst ett reklamblad från Ello-livs i Lammhult där folkvisan "De två systrarna", efter Lena Larsson i Bohuslän, samsas med "Ack saliga hem hos vår Gud" och "Proletärer i alla länder"

som stod honom till buds, allt i en anda av att inte låta något material gå till spillo. På baksidan och tomma ytor på framsidan av brev, reklamblad och valsedlar – ja till och med på avtagna konservburksetiketter – har Gustaf skrivit av noter. Den stora omfattningen av detta slags notskrivande på returpapper har jag aldrig tidigare stött på.

Jag har än så länge inte funnit några spår av egna kompositioner av Gustaf Andersson i samlingen, allt tycks vara avskrifter av andras verk. Förutom klassisk musik i olika genrer finns det även många avskrifter av visor, folkmusik från hela världen och psalmer. Dessa musikslag tycks ha legat honom närmast om hjärtat – spår av jazz eller modernare rock och pop saknas. Jag antar att Gustaf Andersson lånade stora mängder musiktryck vid sina biblioteksbesök, och sedan skrev av dem.

Okänt verk

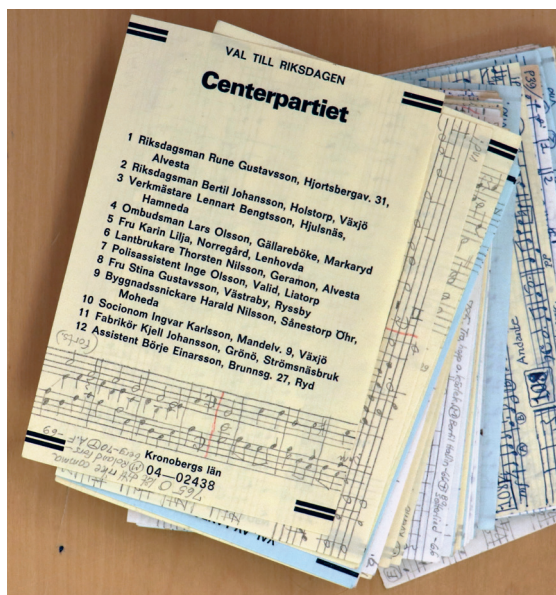
Samlingen innehåller även handskriven musik av andras händer än Gustaf Anderssons. Troligtvis har dessa noter influerat i samlingen i samband med antikvariska inköp. Exempelvis finns en tidigare inte känd visa komponerad av Johan Fogelberg (1806–1895), som var den viktigaste musikpersonligheten i Växjö under stora delar av 1800-talet. Detta handskrivna notblad är märkt Ida Charpentier, vars syster Helena var gift med Ferdinand Gyllensvärd.

Gustaf Anderssons starka tekniska intresse (Scheutz 2001, s. 33) avspeglas nog också i att han ritat av mekaniken för olika slags nyckelharpor och de olika toner som kunde frambringas. Det är emellertid inte känt att Gustaf drogs med i det under 1970- och 1980-talen stora intresset för att praktiskt bygga nyckelharpor, som även fanns i Växjö.

Coda

Gustaf Anderssons notsamling är ovanlig och fascinerande främst genom det stora inslaget av såväl noggrant formgivna handskrivna notsidor som notskrifterna på allsköns lösa papper som fanns till hands. Vad jag inte blivit riktigt klok på är hans relation till praktiskt musicerande. Iréne Balkmar, som skrivit ned sina minnen från Bjursjötrakten, menade att grannen Erik Liljenberg ansåg Gustaf Andersson vara ett geni, bland annat på grund av dennes kunskaper i notläsning (Balkmar 2019). I Karl Johan Krantz artikel om Gustaf framkastas hypotesen att han kan ha haft absolut gehör. Gustaf Andersson skulle ha kunnat höra musiken i sitt inre när han läste noterna, och det omfattande kopierandet av noterna

förstärkte denna upplevelse (Krantz 2017). Man kan i varje fall utgå ifrån att den betydande tid som Gustaf Andersson lade ner på att noggrant pränta notbilder och sångtexter måste ha upplevts som meningsfull. Oavsett hans eventuella praktiska förmåga att själv utföra eller tolka musiken utifrån noterna antar jag att han såg en koppling mellan musikens och notbildens skönhet – en örats, ögats och handens estetik förenade i skön harmoni.

Valsedlar med kompletterande notskrifter av Gustaf Andersson, här psalmen "O låt ditt rike komma".

Referenser

- Balkmar, Iréne 2019. "Minnen från Bjursjötrakten." I: I Varend och Sunnerbo, nr 2 2019, s. 14–15.
- Krantz, Karl Johan 2017. "Gustaf i Bjursjö." I: Bergs Krönika Årg. 74, 2017, s. 15–19.
- Scheutz, Claes-Herman 2001. "Gustafs böcker och bokbinderi." I: Bergs Krönika Årg. 58, 2001, s. 31–37.

Den 4 maj föll omkring en decimeter snö. En överraskning för växtligheten som stod redo för vår och sommar.

Väder och natur 2019

Erik Andersson

*Om vädrets och naturens skiftningar skriver Erik Andersson, i många år väderobservatör för SMHI i Hult.
Den fjärde maj bjöd på snö mitt i lövsprickningen.*

Januari

I min dagbok skrev jag på första raden: "Soligt och lugnt inleddes årets första dag." Men redan innan kvällen kunde man ana något annat, höstens och förvinterns första storm var i antågande. I våra trakter kom vi lindrigt undan, bara enstaka träd sågs fällida vid en snabbkontroll senare på kvällen. Under natten blev det nya årets första storm. I Stockholmsregionen blev hundratusen hem strömlösa. Till Åland och Gotland drabbades färjetrafiken och på Stora Bält-bron hände en trafikolycka.

De tre första veckorna i januari hade plusgrader dagtid fast minus på natten. Nederbörden växlade mellan snö och regn. Under slutet av månaden minusgrader hela dygnet. Isarna blev starka med omkring 20

cm. På Lundasjön vimlade det av skolbarn med skridskor på den fina klarisen. Under de sista dagarna ymniga snöfall med ett djup på 18 cm.

Nederbörd i januari: 49 mm.

Februari

Det vintriga vädret fortsatte under första veckan med ännu mera snö till omkring 30 cm. Den 7:e kom rejält blidväder med plusgrader hela dygnet. Snön sjönk ihop för varje dag. Vägarna blev slaskiga och snön rasade från taken. Den 13:e årets första vårdag, varm och solig, smältvattenet forsade i bäckarna. Efter ännu några dagar blommade vintergäck och snödroppar runt husväggarna. Tranorna ropade över fälten. Den 19:e åkte jag genom Ingelsta. Vädret var vårligt, på de bara fälten rastade hundratals gäss. Den sista veckan bjöd på varannandagsväder, ibland nätter ner mot 9 minusgrader,. Efter någon dag var maxtemperaturen +12–14 grader, värmererekord för februari månad.

Nederbörd i februari: 53 mm

Mars

En kylig och nederbördsrik månad, allt föll dock under de tre första veckorna i form av både snö och regn. Sista tio dagarna rätt soliga med endast litet duggregn. Våren anlände mycket sakta för både blommor och fåglar. Minusgrader nattetid med högst 5-6 plusgrader. Sista veckan 10-12 plusgrader, enstaka fåglar kom igång med sång och häckningsbestyr.

Månaden gav 64 mm.

April

Denna månad hade en helt annan karaktär än den förra. Under de första fyra veckorna kom endast någon tiondels millimeter nederbörd. Till följd av det torra vädret var nätterna rätt frostiga. De soliga dagarna gav dock temperaturer uppåt 20 plusgrader mot månadens slut. Redan den 23:e var lövskogen grön. Lönn och fruktträd redan i full blom. Att de frostiga nätterna i april var missgynnande för alla bär- och fruktblommor gav sig till känna i höstens skördetid. Fåglar och smådjur mådde gott i det soliga vädret. Det första vårregnet den 27:e satte fart på växtligheten, vårsådden var då redan decimeterlång. Vallarnas skira grönska var godis för vildsvinens kultingar.

Innan regnet äntligen kom hann flera skogsbränder komma igång i Gislaved och Hästveda kommun. Vårbrasan vid hembygdsgården uteblev

på grund av eldningsförbudet.

April månads nederbörd minimal, endast 7,5 mm.

Maj

Den inledande veckan var ovanligt kall med både regn, hagel och snö. Under kvällen och natten till den 4:e föll minst en decimeter snö, när solen tittade fram under förmiddan bjöds på ett underbart landskap. De grönsprande lövskogarna kantades av ett tjockt snötäcke. Fram till mitten av månaden fortsatte det kyliga vädret med kalla nätter. Växtligheten efter all nederbörd var förtjusande, så ock fågelsång, mest trastar och flugsnappare. Vissa aspar hade rekordlånga hängen. När vädret var torrt för fjunen runt i luften likt snöfall. Vita drivor blev liggande utmed vägkanterna. Skolbarnen kramade ihop dem till snöbollar. När värmen äntligen kom, blev blomprakten fin. Konvaljer doftade, svalorna begynte sin häckning rätt rikligt, fisktärnor skrånade vid sjöarna.

64 mm regn under maj.

Juni

En varm och växtkraftig sommarmånad, bara fem dagar låg maxtemperaturen under 20 plusgrader, resten 20-25 grader. Sju gånger åska under månaden, därmed minst lika många gånger regn, vilket i sin tur gynnade växtligheten.

Kl 03.00 den 4:e var jag ute på morgonvandring. Tre trastarter samt sångare av många slag stod för underhållningen. Flera stora galtar och en vildsvinssugga tryckte i det längsta i klöveråkrarnas ytterkanter. De stora örönen pejlade in de minsta ljud i den vindstilla morgonen som doftade av rönn och liljekonvaljer. En sådan morgon glömmar man aldrig. Arrendatorn pressade all vallgröda, det ser rekordartat ut efter en försommar med både solsken och regn.

Sommaren gav också en riklig blomning i både trädgårdar och vildängar, slättergubbar bland annat. Även fjärilsprakten var gynnsam, särskilt bland de odlade dahliorna, mest av amiralen men även den flyttande tistelfjärilen sågs ofta i sommar. Även svalor och tornseglare tycks ha gynnats av det varma vädret. Just i Bergveckans början, 30 juni, fick vi månadens varmaste dag på +31 grader. Vindarna var också starka under eftermiddagen. En värmebölja rådde över delar av Europa för närvarande. Berlin hade den här dagen +38 grader. I Tjeckien uppmättes veckan innan 43 plusgrader. Juni hade 56 mm regn.

Erik Andersson har en tidig morgon lyckats fånga ett vildsvin på bild.

Slåttergubben blommade rikligt.

Rönnbär fanns i stora mängder.

Juli

Värmerekordeet avbröts tvärt vid månadsskiftet, från + 31 grader till bara 15 plusgrader den 1 juli. Men blåsten höll i sig ännu några dar.

Efter den 7:e varmare och uppehåll. Den 12:e och 13:e 25 mm regn med åska. Därefter varmt och soligt väder i två hela veckor. Den 26:e slåtterfest i Berg, efter en ljum kväll avnjöts gröt och smörgås utan både mygg och knott. Över våra huvuden kretsade ett dussintal tornseglare i vinande fart. Julis samlade nederbörd var 74 mm.

Augusti

Halva månaden mycket regnig, de tre första veckorna uppehållsväder endast fem dagar. Detta medförde att 2:a vallskörden blev försenad. Men tack vare rullbalspressning blev skörden både stor och kvalitetsmässigt fin. Men som en följd av den kalla våren med envisa nattfroster och snöfall i maj uteblev skogarnas bär och trädgårdarnas frukt till stor del. De enda frukter som uppträdde rikligen var rönnbären, som upplyste våra höstmarker på ett ovanligt sätt, blåbär och lingon var däremot sällsynta.

Mellan 4-7:e månadens enda åskperiod med 28 mm regn. Under augustis andra hälft tidvis sommarvärme, 25 plusgrader. Tröskningen pågick för fullt under den perioden. Bara små regnmängder men oftast bara morgondimma. Kvällarna ljuvligt ljumma utan mygg och knott.

Sammanlagt 81 mm regn.

September

Ganska varmt höstväder en stor del av månaden, mellan 12-17 plusgrader. Markfrost omkring den 19:e under flera nätter. Ovanligt stark blåst mellan 13-16:e. Efter en varm månad och rikligt med regn fanns trattkantareller kvar.

Nederbörden blev 79 mm.

Oktober

Under veckan övergång till betydligt kyligare väder med soliga dagar och fler minusgrader nattetid. Höstfärger dominerade helt landskapsbilden. Eftersom kyla och snö invaderat norra Sverige var det många fågelarters tur att dra söderut. Den 3:e oktober blev den första stora tranflyttardagen. Uppskattningsvis sträckte omkring 400 fåglar. Först en jättestor tranformation, sen efterhand många mindre småflockar. Det är alltid en upplevelse varje år att både höra och se dessa fåglars flygteknik. Den 6:e förvandlade frosten de färggranna dahlierabatterna som hållit så många fjärilarter samlade under denna sommar, till en färglös skräphög.

När första veckan passerat blev det åter milt för årstiden. Även i slutet av månaden fanns härliga trattkantareller att plocka.

Hela 96 mm regn kom under oktober denna regniga höst.

Sammanlagd nederbörd under 2019: 761 mm

Januari	50 mm
Februari	53 mm
Mars	64 mm
April	8 mm
Maj	64 mm
Juni	56 mm
Juli	74 mm
Augusti	81 mm
September	80 mm
Oktober	96 mm
November	65 mm
December	70 mm

November

En mild gråtrist månad, ingen sol, ofta tät morgondimma, sammantaget 11 gånger. Nederbörd alla dagar utom sex. Kring den 10:e några dagar med snöinslag. De två sista dygnen periodens enda frost och därmed en del sol och lite snö. Bortsett från dessa soldagar i månadsskiftet rapporterade Växjö endast tre soltimmar för hela november.

Nu var tiden inne för trastflockarna att plundra rönnbärsbuskarna, som lyser röda i de avlovade hagarna. Även vildsvin och rådjur fick sin beskärda del av svinnet under träden. Månadsnederbörd 65 mm.

December

Inledningsvis verkade lovande med 10 gr kallt och 4 cm snö och pulkorna kom fram, allt verkade lovande för skolbarnen. Försättningen blev tyvärr repris på november. Regn nästan dagligen med dis och blåst och plusgrader dygnet om. Veckan efter jul något torrare, med uppehåll och ganska kallt, 7 minus bara en dag. Nyårskvällen kring nollan och lugnt.

Månadens nederbörd 70 mm.

Hänt i Berg 2019

Stora och små händelser i Berg under året som gått.

Januari

5 januari. Bergs älgskötselområde jagar vildsvin över hela socknen. Många vildsvin i rörelse och några skjuts.

6 januari. Ljugudstjänst i Bergs kyrka under ledning av prästen Lenart Johnsson.

13 januari. Traditionell julgransplundring vid Bergs kyrka arrangerades av socknenrådet. Sedvanlig dans samt utdelning av godis till barnen.

Februari

3 februari. Bergs älgskötselområde sammanfattar älgjakten vid sammanträde i bygdegården. Säsongens avskjutning blev åtta tjurar, nio kor och 14 kalvar. Avskjutningen understiger områdets plan särskilt vad det gäller kalvar.

7 februari. Arkitekt Olof Thedin föreläser på Smålands museum om Elin Wagners bostadshus Lilla Björka och dess arkitekt Carl Bergsten.

9 och 10 februari. Öppet hus på Lilla Björka som ett led i den pålysta Elin Wägnerveckan.

19 februari. Bergs rödakorskrets sammanfattar det gångna årets verksamhet vid sitt årsmöte i bygdegården. Som ordförande fungerar fortsatt vice ordföranden Inger Skogström.

Mars

24 mars. Lammhults församling håller högmässa i Bergs kyrka med ett trettiofem deltagare. Officiant är prästen Tobias Stark. Efter högmässan utspisas deltagarna med kaffe och våfflor, gräddade i det nya köket under läktaren. Ett trivsamt våffelos spred sig i kyrkorummet.

Samma dag orerar Torsten Persson om Bergs krönika vid hembygdsföreningens årsmöte.

April

6 april. Efter 25 års frånvaro deltog luftgevärsskyttar från Bergs skytteförening i en stor tävling i Rottne. Emmy Nygren, Holma, och Sanna

Lilla Björkas sommarutställning handlade till stora delar om att visa Elin Wägners hem i ursprungligt skick. Man visade också Ulla Anderssons tankeväckande broderier.

ElinWägner-dagen om rösträttsmode

Bygdegårdens stora sal doftade av liljekonvalj och syrén denna lördag i maj när Linda Fagerberg från Lund och Linnéuniversitetet talade om "Rösträttens garderob". Det handlade om klädseln och modets betydelse i rösträttsrörelsen. Att hitta "rätt" klädstil var inte lätt för denna rörelses pionjärer; var man till exempel för snyggt klädd kunde man uppfattas som ytlig och fåfång, så det gällde att vara "lagom snygg". Dessa kvinnor utkämpade vid 1900-talets början en hård kamp för införandet av kvinnlig rösträtt och en strategi var att lura motståndarna om allvaret i engagemanget. En väg var verkligen hur man klädde sig och tre riktlinjer i deras klädsel inför manifestationer var att de kunde bära ordnade, gärna tjusiga och moderiktiga kläder, man kunde låna plagg och stil från herrgarderoberna och/eller bära en vit klädsel. Den senare stilen gav både ett oskyldigt intryck och en massverkan.

Vad hade då detta ämne för koppling till Elin Wägner? Jo, Elin berättar om klädseln betydelse inför en manifestation i boken "Pennskaftet".

Efter föredraget berättade representanter från Elin Wagnersällskapet att priset "Årets Väckarklocka" skulle tilldelas organisationen Rädda Barnen. Elin Wägner var en av dem som var med om att bilda den svenska grenen av denna organisation.

Lindquist, Lövhult, utmärkte sig och belade första och andra platsen i sin klass.

Samma dag besöker Rolf Svahn tillsammans med en grupp ur hembygdsföreningen sin uppväxtplats torpet Bokelund i Lädja. Kvar finns endast grunden, själva torpet är flyttat till Furulund vid Bergs kyrka.

14 april. Bergs rödakorskrets och Svenska kyrkan anordnar ett uppskattat musikcafé i bygdegården. Ett femtiotal personer lyssnat på

Rolf Svahn förevisas av Erik Andersson vid ett besök i Bokelund där Rolf vuxit upp. Nu återstår bara grunden.

Alba-kören, Mats Ericson och trumpetande sjuåringen Erik Stark. Prästen Tobias Stark avslutar med en kort andakt.

21 april. Prästen Tobias Stark håller en uppskattad påskdagssmässo i Bergs kyrka för ett 35-tal personer. Efter mässan utspisar församlingsrådet besökarna med kaffe under orgelläktaren.

30 april: Traditionellt valborgsfirande i hembydsgården med Sofia Asplund som vårtalare.

Maj

5 maj. Café Lilla Björka inleder säsongen i regi av Bergs hembygdsförening, Stiftelsen Gustafs Bjursjö samt Bergs skytteförening. Skytteföreningen genomförde samma dag årets första skjutning från 300 metersvallen. Överlägsen segrare blev Mattias Lindquist, dock utan allvarlig konkurrens.

11maj. Sommaren börjar i Lädja genom att badbryggan läggs i sjön.

Gun-Britt Ericsson och dottern Marinette Henningsson bullade upp fika utanför bastan i Holma under motordagen. Det fanns också möjlighet att prova på luftgevärsskytte.

15 maj. Sommarboende i Bråth, Elsa Håstad, utnämns av regeringen till Sveriges ambassadör i Albanien.

25 maj. Elin Wägner-dagen. Se separat text.

Juni

21 juni. Det traditionella midsommarfirandet vid Lädjasjöns strand gynnades av perfekt väder och en rekordstor publik, av vilka några tillhörde bybefolkningen. Den nybildade Lädjatrion med fiol, dragspel och gitarr och med Steffi Tiedt som lekledare var garanter för ovanligt god och glad stämning och skönsång.

27 juni. Lammhults församlingsråd sammanträder i Bergs kyrka.

29 juni. Landshövding Ingrid Burman inviger Bergveckan genom att öppna sommarutställningarna på Lilla Björka i behagligt varmt sommarväder.

Juli

6 juli. En auktion arrangerad av sockenrådet under Bergveckan, till förmån för Barncancerfonden, gav 12 000 kronor. Auktionsutropare Mats Ericson.

7 juli. En överfull Bergs kyrka lockades av mångordige estradören Björn Ranelid som orerade om kärlek mellan musikframträdanden av Lena Hoel och Anders Aldén.

14 juli. Hos Galleri Söreskog bjöd den skickliga Frieskvartetten den talrika publiken på en mycket uppskattad konsert med tyngdpunkten på folkmusik från de nordiska länderna plus Färöarna och Shetlandsöarna.

24 juli. Ett drygt fyrtiotal personer bänkade sig i Kyrkstallet på Lilla Björka för att lyssna till författaren, översättaren och ledamoten i Nobelkommittén Kristoffer Leandoer som talade om sin senaste bok "Barn: Paradiset och flykten därifrån".

27 juli. Årets traditionella slättergille gick av stapeln vid hembygdsgården med ett 25-tal liar och räfsor igång, allt ackompanjerat med musik av den trogna slättergilleorkestern på fem personer.

28 juli. Även i år besöktes Lilla Björka och Hembygdsgården av ett sällskap på cirka 25 personer från Australien som är på litterär resa i Skandinavien. Efter Sverige med Elin Wägner och Kurt Wallander i Ystad väntar H.C. Andersen i Roskilde och Henrik Ibsen i Oslo.

Augusti

7 augusti. Välkände stadsvetaren Sören Holmberg föreläste med temat "Har demokratin någon framtid?" Åhörarna i det fullsatt stallet på Lilla Björka fick något att tänka på.

15 augusti. Ett 25-tal personer bänkade sig på Galleri Söreskog för att avlyssna årets konsert med nutida kammarmusik. Publiken fick ta del av ovanliga tonklanger genom skickliga instrumentalister och sångare. Höjdpunkt var en monologopera, "The Medium" för en sopran. En dramatisk upplevelse och ett styrkeprov signerat Monica Danielson, sopran.

21 augusti. Pjäsen "Ett jävla solsken" om journalisten Ester Blenda Nordström gavs i Söreskog Norregårds ladugård. Det stora publikintresset lockade till extraföreställning kvällen efter.

En fantastisk
sommarmarv från
Söreskog.
Nedan: Inlednin-
gen på Bergveckan
bjöd förstås på
mopedrally, här
från prisutdel-
ningen vid bygde-
gården.
Lådjalloppet arran-
geras för både
gamla och unga.

Äldre skogsbruksmetoder visades i Bjursjö

Att Stiftelsen Gustafs Bjursjö bjuder in till visningar av äldre brukning på Bergveckans måndagskväll är en tradition. Årets tema var äldre skogsbruksmetoder, vilket passar väl in i serien om gamla hantverk. Denna julikväll hälsade stiftelsens ordförande Lars Andersson ett trettiotal besökare välkomna och Karl Johan Krantz gav en återkoppling till Gustafs i Bjursjö helt manuella skogsskötsel. Bland andra sakkunniga utmärkte sig främst Kjell Gustavsson och Christer Tufvesson med sina skogliga perspektiv. Tufvesson berättade och förevisade med draghjälp hur man fäller en gran. Först högs ett fälleskär med yxa och sedan tog man till en timmersvans för tvåmannabruk. Två frivilliga åskådare fick dra de avslutande fälleskären med sågen medan Tufvesson och Krantz med kil såg till att trädet föll rätt. När trädet väl låg och hade kvistats och apterats manuellt trädde kvällens stora stjärna fram; ardennerstoet Juliana med kusk. Ekipaget kunde efter en stunds trixande dra fram stocken till uppläggsplatsen. Det var inte lätt för märren att röra sig på en stickväg av idag, där hjulspåren på båda sidor om "hästatrampen" är djupa.

September

7 september. Bråthavägen fick välbehövlig ny beläggning.

13 september. Elsa Fogelström, bördig från Vinninge, disputerade vid Stockholms universitet inom disciplinen biologi på en avhandling i Växt-ekologi inom ramen för temat evolutionsekologi.

14 september. Med gemensamma ansträngningar lyckades åtta man samt en traktor efter två timmar få upp bryggan ur Lädjasjön.

27 september. Hembygdsföreningen bjöd alla dem som under året arbetat ideellt för föreningen på en utflykt till Smedjans café i Möcklehult.

Ardennerstoet Juliana "in action" tillsammans med kusken Zenita Ekfeldt.

Inför skrädningen av stockarna till husbyggnadsvirke gällde det att barka stockarna, vilket skedde genom valda delar av redaktionen för Bergs krönika. När skrädningen tog vid krävdes dock särskilt handlag med yxorna

Christer Tufvesson visade några modeller av äldre och yngre motorsågar. De tidigare årgångarna kunde ha en vikt uppemot 20 kg mot dagens 4-kilosvarianter. Att arbeta manuellt i skogen med yxa och såg var tungt nog, men man kan undra hur stor hjälp en sådan 20-kilosklump egentligen var...

Ett 40-tal personer deltog i ordförandens genomgång av det gångna året och styrelsens tack för nedlagt arbete.

Oktober

2 oktober. Förband ur 35:e hemvärnsbataljonen grupperar på försvarsobjekt inom Bergs distrikt och övar skydd och bevakning under några dagar. Det hela sker inom en länsomfattande övning.

27 oktober. Under gudstjänsten i Bergs kyrka stod Edvin Sydmark och hans fyra vänner för bländande musikaliska inslag. Sättningen var två

gitarrer, en saxofon, ett batteri samt solist. Vid en efterföljande stipendiatbuffé stal en praktfull äppelätande älgdjur allas uppmärksamhet.

Samma eftermiddag hölls sockenstämma i Berg. Lars-Erik Persson, Lädja omvaldes till ordförande. Efteråt hölls musikquiz med Per Renevall.

November

4 november. Växjö pastorat beslutar sälja Bergs sockenstuga.

12 november. Den gamle rockidolen Little Gerhard ger show tillsammans med the Cadillac Band för 110 personer i Bergs bygdegård.

23 november. Årets traditionella åldermansgille i Lädja går av stapeln.

24 november. Stor ljusstöparkväll i Lädja skola under Ernatorpabon Simon Gates ledarskap.

December

7 december. Rödakorsfesten till förmån för behövande avhålls med inslag av luciatåg och paketauktion. Totalt inbringade festen 11 000 kronor.

10 december. Anna Gustafsson från Hjulatorp disputerar vid Lunds universitet på en avhandling i biomekanik med titeln Mikrostrukturens roll för sprickpropagering i kompakt ben

24 december. Uppskattad julandakt hölls i Svenska kyrkans regi i Lädja missionshus.

Tallbitarnas år

2019 var tallbitarnas år. De invaderade södra Sverige i stora mängder. Denna vackra fågel kallas också "dumsnuten" för sitt oskygga beteende när den äter rönn- och oxelbär. Förra gången det hände var 1976, så det var ett kärt återseende. Som väl alla minns fanns det synnerligen gott om rönnbär innevarande år. Man kan kanske också säga att det var en "rönnbärsinvasion"....?

Stipendiaterna Joakim Kanstedt, Mina Carlsson, Ida Stern, Kasper Hård, Albin Larsson.

Årets Magnussonstipendiater

Den 27 oktober 2019 delade Stiftelsen Torsten och Maria Magnussons minnesfond ut 100 000 kronor till ungdomar som bedriver eftergymnasial utbildning.

Stiftaren Inge Magnussons far växte upp i Aneboda socken och hade en stark känsla för sin hembygd. Efter föräldrarnas bortgång närde sonen Inge tanken att hedra sina föräldrar genom att till en stiftelse överföra ett kapital för att stödja ungdomars utbildning. Stiftelsen registrerades år 2007 och uppdraget att förvalta kapitalet gavs till dåvarande Bergs församling. Årligen utdelas fem stipendier på vardera 20 000 kronor till ungdomar från Aneboda, Asa och Bergs distrikt för att bisträcka dem i deras eftergymnasiala studier. Vidare finns ett belopp årligen avsatt för diakonala stödsatser. De utdelade beloppen är avkastningen av stiftelsekapitalet. 2019 delades stipendiet ut för tolfte gången. Det innebär att 60 ungdomar under åren delat på totalt över en miljon kronor. Det är pengar som stödjer deras studier

Vid årets utdelning i Bergs kyrka överlämnade stiftelsen stipendier till Mina Carlsson, Kasper Hård, Albin Larsson, Ida Stern och Joakim Kanstedt. För den bejublade musikaliska inramningen stod Edwin Sydmarks kapell.

Personnotiser 2019

Födda

Allis Ellentin Alda Hansson, dotter till Jenny och Erik Hansson i Matkull, född 2 februari.

Ale Ilon Jonatan Vidar Simsek Persson Richter, son till Maria Richter Simsek och Jonatan Persson i Rösås, född den 1 mars.

Döda

3 augusti: Britt Olofsson, Björka, född den 22 oktober 1921.

24 juni: Elsa Malmqvist, Lädja Faxagård, född den 18 mars 1927.

30 oktober: Marianne Johansson, Sjöaryd Sjövik, född den 18 maj 1931.

Personer från andra församlingar som gravsatts i Berg

Ingvar Flink, Lammhult, född 22 november 1927, död 13 mars 2019.

Karin Malmsten, Växjö, tidigare Matkull, född 23 juni 1934, död den 23 oktober 2019.

Hans Persson, Lammhult, född 20 oktober 1961, död den 9 december 2018.

Befolkningssiffra

Bergs distrikt hade enligt SCB vid årsskiftet 2019-2020 något färre invånare än tidigare. Totalt 456 varav 239 män och 217 kvinnor.

Äldsta kvinnliga invånare var Inga-Maj Rohlin, Grönelid, född den 6 augusti 1919. Äldste manliga invånare var Sivert Karlsson, Bråt, född den 2 maj 1927.

Källor: Skatteverket, Kyrkogårdsförvaltningen i Växjö, SCB

"Denna krönika ägnas Bergs socken i Norrvidinge, Kronobergs län, av kärlek till dess höjder och sjörika dalar, dess hagar och ängar, dess odlade marker, dess vackra gårdar och byar, dess utforskade forntid, dess ödesmättade nutid och dess ovissa framtid."

Ur första Bergs krönika 1944

Fastighetsaffärer 2019

Fastigheter i Berg som bytt ägare under året. Uppgifterna är hämtade från Lantmäteriet.

Ernatorp 1:7. Säljare: Gunilla och Johnny Ernfjäll. Köpare: Märta och Magnus Forsberg. Pris: 3 000 000 kronor

Bergs-Söreskog 1:8. Säljare: Mats Lundgren. Köpare Nellie Brodin och Alexander Girtoi Johansson. Pris: 730 000 kronor.

Bergs-Björka 2:23. Säljare: Lars Bollvik. Köpare: Robin Svensson. Pris: 875 000 kronor

Lövhult 1:6. Säljare: Arnold Karlsson. Köpare: Christine Wictor och Robert Åström. Pris: 350 000 kronor

Bergs-Björka 2:28. Säljare: Britt Olofssons dödsbo. Köpare: Frida Cronquist och Mikael Nilsson. Pris: 1 510 000 kronor.

Hösten 2019 beslutade kyrkorådet att sockenstugan i Berg ska säljas. Någon försäljning har ännu inte kommit till stånd.

Innehåll

Verksamhetsberättelse 2019	1
Bergs krönika 75 år av Torsten Persson	6
Urshults och Bergs krönikor av Torsten Persson	10
Viljettbild för krönikan 1944 av Bengt Göransson	12
Rydberg och Singoallas grotta av Kenneth Gehrman	14
En ymp av Banér av Karl Johan Krantz	22
<i>Återblick – utvalda favoriter från 75 års krönikor</i>	
a) En båttur på Lången av Torsten Persson	26
b) En krönikeartikel som berör av Karl Johan Krantz	28
c) Eriks cykeltur av Marie Fogelström	30
Gustafs notsamling av Mathias Boström	31
Väder och natur 2019 av Erik Andersson	36
Hänt i Berg 2019	43
Magnussonstipendiet	54
Personnotiser	55
Sålda fastigheter	56

Pris: 100 kr

ISSN 0281-912

Krönikan ges ut av Bergs hembygdsförening
Föreningens bg: 394-8247

Krönikan tillhandahålles genom:
Bengt Göransson Rolf Svahn
Lädja Trulsagård 3 Härlöv Skräddaregård 4
363 94 Lammhult 342 92 Alvesta
070-5477954 tel: 0472-420 92

Alla årgångar av krönikan
från 1944 och framåt finns
att köpa.

De tre senaste till åsatt pris
och tidigare årgångar för
20 kr.

Hela upplagan från 1944
för 800 kr.